

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

**Питання, задачі та завдання для поточного та**  
**підсумкового контролю**

**з дисципліни «СОЦІОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙ»**

**Харків - 2023 рік**

## **Тема 1. Соціологія професій як наука**

1. У чому суть англо-американського і континентального підходів до визначення професій?
2. Як співвідносяться поняття «професія», «заняття», «спеціальність», «кваліфікація»?
3. Які соціально-економічні передумови появи соціології професій як галузі соціологічного знання? У чому полягає внесок економістів початку ХІХ століття в становлення соціології професій?
4. У чому відмінність підходу К. Маркса і Е. Дюркгейма до визначення сутності, ролі та наслідків суспільного розподілу праці?
5. Що виступає об'єктом і предметом соціології професій? Які методів дослідження застосовуються в соціології професій?
6. Як співвідносяться соціологія професій і економіка, психологія?
7. У чому відмінність об'єкта вивчення професій в рамках соціологічного та економічного наукового знання?
8. До якого рівня соціологічного знання, згідно Р. Мертону, можна віднести дослідження в галузі соціології професій?
9. Що таке «галузеві соціології»? Чи є соціологія професій галуззю соціологічного знання? Доведіть.
10. Назвіть головні ознаки професії.

## **Тема 2. Класичні соціологічні підходи до вивчення феномену професій**

1. Як Г. Спенсер визначає поняття «професія», в рамках якого підходу класик трактує цей феномен? Простежте генезис професій відповідно до теорії Г. Спенсера.
2. Що являє собою поділ праці за Е. Дюркгеймом, яка його роль у виділенні професій і професійних груп?
3. Які показники повинні стати визначальними для індивіда при виборі професійного шляху відповідно до теорії К. Маркса?

4. У чому суть веберівського підходу до трактування професії? Які відмінності в характеристиці професій М. Вебера і Г. Спенсера, К. Маркса і Е. Дюркгейма? Що є «покликання» в теорії М. Вебера?

5. Яким чином, згідно П. Сорокіну, професія впливає на фізичний, психічний стан і соціальний стан професіонала? Чим обумовлена професійна стратифікація суспільства, які основні її форми?

6. Що таке професійна деформація за П. Сорокіним? Як і чому вона виникає? Наведіть приклади. Які риси, на вашу думку, можуть з'явитись у соціолога в результаті професійної деформації?

7. Що Т. Парсонс розумів під професіями, якими основними характеристиками володіють справжні професії? Що являють собою в теорії Т. Парсонса «професіонал» і «професійний комплекс»?

### **Тема 3. Сучасні соціологічні концепції професіоналізму**

1. У чому сутність макросоціологічного, мікросоціологічного і інтегративного підходів до визначення сутності професій?

2. Як визначаються професії в рамках функціоналістського підходу?

3. У чому специфіка неомарксистського підходу при аналізі професій і професійних груп?

4. Які сутнісні риси професій виходять на перший план аналізу представників неовеберовського підходу?

5. Які характеристики визначають статус професіонала в рамках інтеракціоністського підходу?

6. У чому суть феноменологічного підходу до професійних феноменів?

7. Що являє собою професія і професійна група по І. Гофману? Що сигналізує про сформованість професії згідно І. Гофману?

8. Як співвідносяться і розкриваються поняття «габітус», «поле», «капітал» при тлумаченні професійних феноменів в концепції П. Бурдьє?

### **Тема 4. Історичні закономірності становлення професійної діяльності**

1. Охарактеризуйте соціальну організацію стародавніх людей та поділ праці, який у них існував.

2. Назвіть найважливіші умови розвитку трудової діяльності у стародавніх людей.
3. Опишіть епохи Античності в контексті розвитку праці і її спеціалізації.
4. Охарактеризуйте зародження і поширення професійної діяльності в античній цивілізації.
5. Які професії з'явилися у період Середньовіччя?
6. Проаналізуйте процес формування етики професійної діяльності в епоху пізнього Середньовіччя.
7. Які зовнішні умови необхідні, щоб говорити про можливість формування професій як соціального інституту?
8. Охарактеризуйте етапи процесу інституалізації професій.
9. Які зміни відбуваються в інституті професій у наш час?

**Тема 5: Соціально професійна структура українського суспільства та зміни в ній**

1. Що мається на увазі під поняттям «професійна структура»?
2. Які підстави для класифікації професій Вам відомі. Назвіть основні види професій.
3. Які групи професій виділяють згідно з діючим класифікатором професій в Україні?
4. Опишіть професійну структуру радянського, пострадянського і сучасного українського суспільства.
5. Назвіть особливості професійної структури українського суспільства, які пов'язані із статтю, віком і місцем проживання робітників.
6. Охарактеризуйте поняття «повний професіонал», «напівпрофесіонал» та «новий професіонал». Наведіть прикладу професіоналів кожного типу.
7. Надайте характеристику такому типу працівника як фрілансер. Назвіть плюси та мінуси фрілансу порівняно із звичайною роботою по найму.

8. Охарактеризуйте поняття професійна адаптація та професійна мобільність. Яким чином вони пов'язані між собою?
9. Що являє собою категорія «престиж»? Що таке «престиж професії»?
10. Які професії і чому вважаються престижними в сучасному українському суспільстві?
11. Від яких факторів залежить, яке місце в ієрархії престижних занять займе професія?

### **Контрольні питання з курсу до екзамену.**

1. Повсякденне та наукове розуміння сутності професій
2. Передумови появи соціології професій як самостійної галузі соціологічного знання
3. Об'єкт і предмет соціології професій
4. Соціологія професій в системі суспільних наук
5. Соціологія професій як галузь соціологічного знання
6. Погляди Г. Спенсера на інститут професії.
7. Е. Дюркгейм про сутність професій і їх значення в суспільному розподілі праці.
8. Професії в теорії К. Маркса.
9. Покликання і професія в теорії М. Вебера.
10. П. Сорокін про професії, професійні групи та професійну стратифікацію
11. Т. Парсонс про професії та професійний комплекс
12. Макросоціологічна орієнтація в дослідженні професій.
13. Мікросоціологічна орієнтація в дослідженні професій.
14. Зародження трудової діяльності
15. Античність і перші ознаки професійної праці
16. Класичні професії в середньовічній Європі.
17. Професія як соціальний інститут.
18. Формування професійного комплексу
19. Інтегративні теорії як підхід до аналізу професій.
20. Соціально-професійна структура українського суспільства
21. Зміни у професійній структурі українського суспільства
22. Повні професіонали, напівпрофесіонали та нові професіонали
23. Професійні адаптація і мобільність

24. Престиж професій як об'єкт соціологічного аналізу.
25. Престиж і статус професій: поняття, практика прикладних досліджень
26. Шкала престижу професій.
27. Процес професійного освіти. Джерела інформації про професії.
28. Кар'єра, види і стадії кар'єри.
29. Професійна група як соціологічна категорія.
30. Поняття професійної деформації особистості працівника.

## Тестові питання

### 1. Соціологія професій – це:

1. макросоціологічна теорія;
2. мікросоціологічна теорія;
3. загально-соціологічна теорія
4. теорія середнього рівня.

### 2. Професія – це:

1. рід трудової діяльності, який виник в результаті суспільного розподілу праці, що вимагає певної підготовки і зазвичай є джерелом існування;
2. це вид діяльності людини, що дає йому засоби до існування;
3. це сукупність знань і навичок, необхідних для виконання роботи певної складності;
4. всі відповіді є вірними.

### 3. До соціально-економічних передумов появи соціології професії як галузі соціологічного знання можна віднести:

1. дослідження поділу праці А. Смітом і С. Міллем;
2. інституційний підхід до розгляду професійних феноменів, започаткований Г. Спенсером;
3. перехід від традиційного до індустріального суспільства та пов'язані з цим процеси професійної диференціації та інтеграції;
4. підхід до розкриття сутності професії не як специфічного виду діяльності, але як діяльності, що здійснюється особливою професійною спільнотою.

### 4. Професія як соціальний феномен є:

1. об'єктом соціології професій;
2. предметом соціології професій;
3. методом соціології професій;
4. всі відповіді є вірними.

**5. Соціологом, який першим застосував інституційний підхід до трактування сутності процесу професіоналізації видів діяльності, в основі якого лежить розуміння професій як структур, що забезпечують соціальний порядок і прогресивний розвиток суспільства, а також вважав, що розвиток професій йде завдяки двом процесам: диференціації та інтеграції, був:**

1. Г. Спенсер
2. Е. Дюркгейм
3. К. Маркс
4. М. Вебер

**6. Соціологом, який вважав, що саме професійні спільноти, що володіють особливою професійною етикою і мораллю, сприятимуть інтеграції індивідуалізованого суспільства, підтримці соціальної солідарності, був:**

1. Г. Спенсер
2. Е. Дюркгейм
3. К. Маркс
4. П. Сорокін

**7. Соціологом, який вважав що існують два способи входження індивіда в професію: жити «для» або «за рахунок» професійної діяльності, де перше співвідноситься з поняттям професійного покликання, служіння, без прив'язки до матеріальної цінності праці, а друге з поняттям гарантованого джерела доходу, був:**

1. Г. Спенсер
2. М. Вебер
3. К. Маркс
4. П. Сорокін

**8. Соціологом, який пов'язував відокремлення професій із переходом до виробництва продуктів праці не для власного споживання, а для ринкового обміну, був:**

1. Г. Спенсер
2. М. Вебер
3. К. Маркс
4. П. Сорокін

**9. Соціологом, який вважав, що представники професійної групи є носіями певних типових фізичних, психічних і соціальних характеристик, наявність яких обумовлена або вже наявними (наслідуваними) якостями і властивостями**

**особистості, або набутими професійними деформаціями, які є результатом тривалого знаходження людини в певному професійному середовищі, був:**

1. Г. Спенсер
2. М. Вебер
3. К. Маркс
4. П. Сорокін

**10. Соціологом, який виділяв, три основні риси професії: наявність формальної технічної підготовки (наявність диплома про відповідну освіту), наявність навичок реалізації отриманих професійних знань (досвід застосування отриманих знань на практиці), наявність у професіоналів впевненості, що їх компетенція використовується в інтересах всієї соціальної системи, був:**

1. Т. Парсонс
2. Е. Дюркгейм
3. К. Маркс
4. П. Сорокін

**11. Професія як соціальний інститут та структурний елемент соціальної системи, що детермінує поведінку професіонала розглядається представниками:**

1. макросоціологічного підходу
2. мікросоціологічного підходу
3. в рамках інтегративних теорій
4. так розуміють професію всі соціологи.

**12. Підхід, який дозволяє охарактеризувати професійну групу як групу, покликану виконувати певні соціально значущі функції, а право виконання цих функцій має бути підкріплено наявністю спеціальної освіти і високого рівня підготовки фахівців, а також їх орієнтацією на професійну автономію і дотримання норм професійної етики, називається:**

1. неомарксизм
2. неовеберіанський підхід
3. функціональний підхід
4. інтеракціоністський підхід

**13. Підхід, який вважає, що професійні групи - це «знаряддя», які «приречені» втілювати в життя інтереси класу буржуазії та відтворювати капіталістичні відносини, називається:**

1. неомарксизм
2. неовеберіанський підхід

3. функціональний підхід
4. інтеракціоністський підхід

**14. Який соціолог вважав, що завдання професіонала зводиться до підтримки сформованого соціального образу професії за допомогою форм професійної самопрезентації, контролю «переднього» і «заднього» плану взаємодії?**

1. Г. Маркузе
2. Т. Парсонс
3. К. Маркс
4. І. Гофман

**15. Професія як сфера діяльності конкретного індивіда; «уявна спільнота», що базується на загальній символіці та ідентичності та «життєвий світ», який конструюється професіоналами, розглядається представниками:**

1. макросоціологічного підходу
2. мікросоціологічного підходу
3. в рамках інтегративних теорій
4. так розуміють професію всі соціологи.

**16. Який соціолог вважав, що професійна група -це група індивідів, що мають подібний економічний, культурний, символічний і владний капітал і володіють однаковим професійним статусом?**

1. Г. Маркузе
2. Т. Парсонс
3. П. Бурдьє
4. І. Гофман

**17. Який соціолог розглядав професію як деякий почесний символ та вважав, що «символ» - це лише «ідеальна» модель, яку створило суспільство, образ того, якими слід бути професіям і професійними групами, а значить, «символ» не є точною копією реальності. Так, члени професії не є в рівній мірі компетентними; фактичні відносини клієнтів і професіоналів відрізняються від рольових приписів; в кожній професії є особи, які відступають від норм професійної етики; практики, які займаються професійною діяльністю, не настільки автономні, вони обмежені або бажаннями клієнтів, або вимогами неформальних організацій, або бюрократичною системою, всередині якої вони працюють.**

1. Г. Маркузе
2. Г. Беккер
3. П. Бурдьє

4. І. Гофман

**18. До найважливіших умов розвитку трудової діяльності первісної людини НЕ належать:**

1. використання сил природи і стихій, наприклад, вогню
2. мова
3. поява соціальної організації життя людини
4. поява персональних комп'ютерів.

**19. До зовнішніх умов формування професій як соціального інституту НЕ належить:**

1. збільшення тривалості життя людини
2. виникнення капіталізму
3. поява та розвиток університетської освіти
4. виникнення відкритого суспільства

**20. Серед етапів процесу інституалізації професій НЕМАЄ такого етапу як:**

1. поява суспільної потреби в спеціалізації діяльності для більш ефективного задоволення суспільних потреб
2. отримання державного суверенітету
3. формування спеціальних вимог, норм і стандартів, що характеризують даний вид діяльності
4. поява особливих професійних організацій для захисту інтересів (професійні об'єднання, спілки тощо).

**21. Сукупність соціальних груп, критерієм виділення яких є розподіл працівників на підставі їхньої приналежності до певного виду діяльності (професії), а також система взаємозв'язків між цими групами називається:**

1. соціальна структура
2. професійна структура
3. стратифікаційна структура
4. класова структура

**22. Соціально – професійні групи виділяються за такими критеріями:**

1. етнічна приналежність;
2. стать, вік, сімейний стан;
3. місце проживання;
4. професійна приналежність.

**23. Керівників підприємств (установ) або підрозділів, які мають декількох підлеглих згідно з діючим класифікатором професій в Україні належать до наступної групи професій:**

1. законодавці, вищі державні службовці та менеджери
2. професіонали
3. фахівці
4. технічні службовці

**24. Наукові співробітники, інженери, лікарі, юристи, економісти, архітектори, викладачі ВНЗ згідно з діючим класифікатором професій в Україні належать до наступної групи професій:**

1. законодавці, вищі державні службовці та менеджери
2. професіонали
3. фахівці
4. технічні службовці

**25. Медсестри, торгові представники, брокери, соціальні працівники, спортивні тренери згідно з діючим класифікатором професій в Україні належать до наступної групи професій:**

1. законодавці, вищі державні службовці та менеджери
2. професіонали
3. фахівці
4. технічні службовці

**26. Секретарі, діловоди, оператори обчислювальних машин, бібліотекари, адміністратори згідно з діючим класифікатором професій в Україні належать до наступної групи професій:**

1. кваліфіковані робітники з інструментом
2. професіонали
3. фахівці
4. технічні службовці

**27. Двірники, прибиральники, сторожі, вантажники, мийники вікон, консьєржі згідно з діючим класифікатором професій в Україні належать до наступної групи професій:**

1. кваліфіковані робітники з інструментом
2. оператори і складальники устаткування і машин
3. фахівці
4. найпростіші професії.

**28. Лікарів, юристів, священників, університетських професорів в західній соціології традиційно вивчають як:**

1. повних професіоналів

2. напівпрофесіоналів
3. нових професіоналів
4. псевдопрофесіоналів.

**29. До «плюсів» фрілансу порівняно із звичайною роботою по найму можна віднести:**

1. відсутність оплачуваних вихідних і відпусток
2. вільний графік;
3. відсутність соцпакету
4. необхідність самому вести бухгалтерію і платити податки.

**30. Авторитет, повага до професії з боку суспільства, репутація професії в соціумі, її положення в ієрархії щодо інших професій в уявленнях людей отримали назву:**

1. професійна мобільність
2. професійна адаптація
3. професійний престиж
4. професійна деформація.